

$$A = \sum_{i=1}^n b_i e_i$$

met b de subjectieve waarschijnlijkheid van gevolg i en e de evaluatie van gevolg i .

Deze indirecte meting kan aanknopingspunten aanreiken voor gedragsinterventies aan overheid, onderzoekers en voorlichters: voor voorlichters levert deze methode een lijst op van aspecten, gevolgen, die allemaal samen bepalen of een landbouwer positief of negatief tegenover een maatregel staat. Kennis van al deze aspecten laat toe om de inhoud van voorlichtingsmateriaal gericht aan te passen aan de relevante aspecten; het beleid kan hierbij leren welke beleidsmaatregelen een mogelijk positieve impact hebben, dit doordat ze bijvoorbeeld mogelijk negatieve gevolgen tegengaan; onderzoekers beschikken met deze lijst over een set aspecten die zeker aan bod moeten komen in het technisch onderzoek. Zo kan technisch onderzoek uitgevoerd worden om mogelijke negatieve gevolgen, die belangrijk blijken in de landbouwer zijn evaluatie, te reduceren.

Dataverzameling

De 'intentie', de 'attitude', de 'subjective norm' en de 'perceived behavioural control' om erosiebestrijdingsmaatregelen (bufferstroken, groenbedekkers en ploegloos bewerken) toe te passen werd onderzocht bij 160 landbouwers uit de zandleem- en leemstreek in Vlaanderen en Wallonië. De 160 landbouwers werden willekeurig geselecteerd uit de populatie. Ze werden eerst telefonisch gecontacteerd, waarna de enquête persoonlijk werd afgeleverd bij de landbouwer. Na enige tijd werd opnieuw een afspraak gemaakt om de ingevulde enquête persoonlijk op te halen. Dankzij deze manier van enquêtering kon een zeer hoge responsgraad van 86% (138 ingevulde enquêtes) worden bereikt.

De achterliggende overtuigingen van de 'attitude', 'subjective norm' en 'perceived behavioural control' werden onderzocht door middel van een sequentieel kwalitatief-kwantitatieve methode. Ten eerste werden, door middel van semi-gestructureerde interviews, de toegankelijke gevolgen, referenten en controlefactoren geïdentificeerd. Dit werd uitgevoerd op een doelgerichte steekproef, waarbij de interviewreeks pas werd gestopt wanneer de laatste respondent geen nieuwe informatie meer aanbracht. Op die manier werden 24 landbouwers ondervraagd. Ten tweede werd bij een willekeurige steekproef van landbouwers uit de Vlaamse en Waalse leemstreek een survey, opgesteld op basis van de resultaten van de kwalitatieve fase, afgenomen. In deze survey werd gepeild naar de achterliggende overtuigingen van de 'attitude', 'subjective norm' en 'perceived behavioural control'. Voor de 'attitude' werd, voor elk mogelijk gevolg, gevraagd om dit gevolg te evalueren op een schaal van 1 (zeer slecht) tot 7 (zeer goed), en om de waarschijnlijkheid van dit gevolg aan te geven, eveneens op een schaal van 1 (zeer niet) tot 7 (zeer wel). Tevens werd aan een panel experts gevraagd om de waarschijnlijkheid van de mogelijke gevolgen te scoren. Voor de 'subjective norm' werd voor elke referent gevraagd om aan te geven in welke mate de landbouwer geneigd was om met de mening van die referent rekening te houden en of die referent al of niet vindt dat de maatregel moet toegepast worden.

Multimode

Ann Van Herzele (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek)

Het door BELSPO gefinancierde MultiMode project (2006-2011) onderzocht de relatie landbouwers en beheerovereenkomsten. Het geselecteerde studiegebied is het ruimere bekken van de Dijlevallei dat zich uitstrekt over de provincies van Vlaams en Waals Brabant.

Data collectie

Het MultiMode project gebruikte verschillende methodes om data te verzamelen, zijnde 43 diepte-interviews met landbouwers, 13 expertinterviews, een enquête die verstuurd werd naar alle landbouwers die percelen hebben binnen het gebied (n=1171) en een expertenquête voor de indeling van de agromilieumaatregelen naar moeilijkheidsgraad (n=7).

De landbouwers voor de **diepte-interviews** werden geselecteerd op twee manieren. Adviseurs in Vlaams- en Waals-Brabant bezorgden ons adressen van landbouwers in het ruimere bekken van de Dijlevallei. Verschillende types en grootte van bedrijven zijn vertegenwoordigd alsook soorten van agromilieumaatregelen. Daarnaast werd aan geïnterviewde landbouwers gevraagd of zij een collega met een andere zienswijze konden opgeven. Op deze manier konden we kennis nemen van een breed spectrum van motivaties en ervaringen. Er werd hiertoe gebruik gemaakt van een semi-gestructureerde vragenlijst. Onderwerp van gesprek waren onder meer de redenen om een agromilieum- of agromilieumaatregel aan te gaan, de praktische ervaringen hiermee, eventueel waargenomen effecten op het milieu, de communicatie met anderen (adviseurs, collega's, bewoners, enz.), suggesties om het systeem te verbeteren en toekomstplannen van de landbouwer met betrekking tot het agromilieubeheer. De interviews vonden plaats in de loop van 2008 op de bedrijven van de landbouwers zelf.

De geselecteerde **experten** zijn binnen hun organisatie actief bij het ontwerp, de verspreiding en de toepassing van agromilieumaatregelen in Vlaanderen en Wallonië. De experts werden individueel in hun kantoor bevroegd. De interviews waren gericht op de activiteiten en ervaringen van de betrokkenen in relatie tot agromilieumaatregelen. Er ging bijzondere aandacht naar veranderingen en de netwerkrelaties die hierbij een rol spelen.

Alle 1.171 landbouwers met percelen in het studiegebied (574 in Vlaams-Brabant, 597 in Waals-Brabant) zijn in de zomer van 2010 aangeschreven voor deelname aan de **enquête**. We ontvingen 237 volledig ingevulde enquêtes (20,24%). In het NARA-B maken we gebruik van de vragen die betrekking hebben op agromilieumaatregelen, meer bepaald de vraag naar de drie belangrijkste redenen voor de toepassing van hun huidige agromilieumaatregel(en). De respondenten konden kiezen uit een lijst van 14 mogelijke redenen die afkomstig zijn uit diepte-interviews en literatuurstudie. Er werd ook gevraagd om de aangegeven redenen te rangschikken in orde van belangrijkheid (van 1 tot 3).

Om een inschatting te maken van de implementatiecomplexiteit van de verschillende agromilieumaatregelen werd beroep gedaan op **experten (via e-mail)**. Aan 7 personen die betrokken zijn bij het beheer van de agromilieumaatregelen werd een lijst voorgelegd van de maatregelen (19 in Vlaams-Brabant, 14 in Waals-Brabant) waarop zij de graad van moeilijkheid van implementatie konden aangeven op een 6-punt schaal (zeer gemakkelijk, gemakkelijk, eerder gemakkelijk, eerder moeilijk, moeilijk, zeer moeilijk). Op basis hiervan zijn de respondenten verdeeld in drie klassen die corresponderen met de meest complexe maatregel die ze toepassen.

Theoretische kaders voor data-analyses

Motivatie & complexiteit

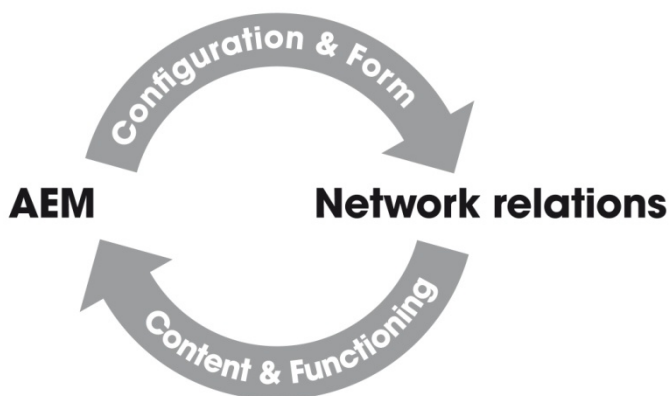
De enquête data werd geanalyseerd via een frequentieanalyse, waarbij er nagegaan werd of er een verband was met de gekozen motivaties en de complexiteit van de gekozen maatregelen.

Mobilisatiecapaciteit: actor netwerk theorie

De diepte-interviews (n=43) en expertinterviews (n=13) werden geanalyseerd aan de hand van een conceptueel kader dat geïnspireerd is door actor-netwerk theorie (ANT). ANT is een sociologische werkwijze om processen van verandering te bestuderen (Murdoch 2001). Een basisgedachte is dat een actie of initiatief niet vertrekt vanuit wat gewoonlijk onder het begrip actor wordt verstaan. Actors doen enkel dingen in associatie met anderen (mensen en niet-mensen) (Latour 2005). Bij een actor hoort dus altijd een netwerk van relaties - verbindingen en koppelingen - die de actor doen handelen (Murdoch 2000). Toegepast op deze studie wordt de implementatie van agromilieubeheer aanzien als een proces dat wordt gestuurd via een veelheid van relaties die actoren met elkaar aangaan, in stand houden of verbreken. Relaties kunnen velerlei vormen aannemen en om deze variabiliteit te kunnen vatten wordt het instrument zelf als ingang gebruikt. De agromilieumaatregel is dan een actor die wordt gevolgd doorheen het traject van ontwerp, verspreiding en toepassing. Telkens wordt gekeken naar de interacties tussen het product en de netwerken die het op zijn weg tegenkomt. Deze interacties gebeuren in twee richtingen:

1. netwerken van relaties geven vorm aan de agromilieumaatregel en beïnvloeden hoe die functioneert;
2. de agromilieumaatregel beïnvloedt de configuratie van de netwerken en de soort van de relaties die erin zijn vervat.

Dit is een voortdurend proces van verandering dat telkens voortbouwt op het resultaat van de voorbije interacties (figuur 6).

Figuur 6 Conceptueel kader: Interacties tussen agromilieumaatregelen en netwerkrelaties (bron: Van Herzele *et al.* 2011)

Participatiestijlen: logische analyse

De diepte-interviews (n=41) werden geanalyseerd op de logische samenhang in de redenering van de landbouwers. Voor meer info over logische analyse als kwalitatieve methode zie Williams (1981).